

12 Οκτωβρίου 1944

Η Απελευθέρωση των Αθηνών

*«Τα χελιδόνια του θανάτου Σου μηνάν μιαν άνοιξη
καινούργια Ελλάδα κι' απ' τον τάφο Σου γιγάντεια γέννα
Μάταια βιγλίζει των Ρωμαίων η κουστωδιά τριγύρω Σου
Ακόμα λίγο, κι' ανασταίνεσαι σε νέο Εικοσιένα!»
Άγγελος Σικελιανός*

του Αντιναύαρχου ε.α.
Ξενοφώντος Μαυρογιάννη Π.Ν. *

Ο Άγγελος Σικελιανός έγραψε το ποίημα αυτό το Μάρτιο του 1942 στις πιο μαύρες μέρες της Κατοχής. Όμως η «Άνοιξη» έμελλε ακόμα να αργήσει. Πέρασαν δύομιση ακόμη χρόνια πόνου μεγάλου, πείνας, εξαθλίωσης, χρόνια αίματος, αλλά και ανάτασης και ηρωισμού.

Η μεγάλη στιγμή ήρθε το πρωί εκείνης της Πέμπτης, 12 Οκτωβρίου 1944. Εβδομήντα χρόνια πριν. Οι Γερμανοί αποχωρούν από την Αθήνα.

Ο Αρχηγός της Αστυνομίας, ο Άγγελος Έμπερτ, ασκούσε την πολιτική εξουσία στην πρωτεύουσα στηριζόμενος από την Αστυνομία Πόλεων. Γρήγορα όμως ο στρατηγός Σπηλιωτόπουλος θα διοριστεί επίσημα και θα συναντηθεί με τον Βρετανό Σύνδεσμο Αττικής, τον πασίγνωστο σαμποτέρ Λέσλι Ρούφους Σέπερντ που θα ρυθμίζουν τα θέματα της αποχώρησης των Γερμανών και όχι μόνο. Ο Έμπερτ θα συνέχιζε να έχει επαφές με όλους, φυσικά και με τον ΕΛΑΣ της Αθήνας.

Προπαρασκευές αναχώρησης των Γερμανών

Ο αρχηγός των γερμανικών δυνάμεων στην Ελλάδα, ο στρατηγός της Αεροπορίας Χέλμουντ Φέλμι, ήταν ανήσυχος και προβληματισμένος για τον τρόπο που θα γινόταν η αποχώρηση των στρατευμάτων του αναίμακτα. Με την απόλυτη εξουσία που διέθετε έδωσε εντολή στα τρομερά SS και SD να μην πειράζουν κανένα από τους κρατούμενους όπως προγραμματίζαν. Δυστυχώς, πρόλαβαν να εκτελέσουν 72 Έλληνες πατριώτες και τους διερμηνείς τους που γνώριζαν πολλά από τις ωμότητες που είχαν διαπράξει.

Ο Φέλμι αναζητούσε σημείο επαφής με την ελληνική πλευρά για απαγκίστρωση των στρατευμάτων του το οποίο βρήκε στο πρόσωπο του αιμνήστου Αρχιεπισκόπου Δαμασκηνού. Του ζήτησε να μεσολαβήσει ώστε οι Βρετανοί και οι αντάρτες να αφήσουν ανεμπόδιστη την

αποχώρηση των γερμανικών στρατευμάτων, τουλάχιστον από την Αθήνα, αναλαμβάνοντας ο ίδιος την ευθύνη για την αποφυγή καταστροφών από πλευράς Γερμανών.

Φήμες για καταστροφές

Στην Αθήνα κυκλοφορούσαν έντονα φήμες για καταστροφές ζωτικών εγκαταστάσεων, όπως: της λίμνης του Μαραθώνα, των εγκαταστάσεων της ΔΕΗ, την ανατίναξη του Λυκαβηττού, του λιμένος του Πειραιά, μεγάλων εργοστασίων, γεφυρών, λιμανιών.

Στις 20 Σεπτεμβρίου στον «Ημερήσιο Τύπο», τη μοναδική εφημερίδα που κυκλοφορούσε, ο Φέλμι δημοσίευε την ακόλουθη ανακοίνωση:

«Εξ αφορμής διαδόσεων και ισχυρισμών διεσφηνίσθη διά του Τύπου... ότι ο Γερμανικός Στρατός ούτε σχεδιάζει, ούτε προπαρασκευάζει ανατινάξεις ή καταστροφές εις την περιοχή της πρωτεύουσας, διά των οποίων θα εξετίθετο εις κίνδυνον η ιδιοκτησία ή η ζωή των κατοίκων... Ούτω διατυπύεται ο ανόητος ισχυρισμός ότι η λίμνη του Μαραθώνος πρόκειται να ανατιναχθή υπό των Γερμανών. Διαβεβαιώ ακόμη μίαν φοράν ότι άπασαι αι τοιαύτης φύσεως διαδόσεις, είναι αναληθείς και ότι εμφορούνται υπό κακής πίστεως... Απαραίτητος προϋπόθεσις προς τούτο είναι φυσικά ότι ο πληθυσμός δεν θα λάβη εχθρικήν έναντι του Γερμανικού Στρατού στάσιν...».

Οι συζητήσεις συνεχίστηκαν με αντιπροσώπους και των δύο πλευρών, του ταγματάρχου Βέμπερ και του Λουκή Ακρίτα από ελληνικής πλευράς, με τους Γερμανούς να προειδοποιούν ότι αν ο στρατός τους δεχθεί επίθεση θα υπάρξουν καταστροφές. Ζήτησαν ακόμα να μην μπουκ στην Αθήνα συγκροτημένα και αξιόμαχα Ελληνο-αγγλικά στρατεύματα πριν οι Γερμανοί φθάσουν σε απόσταση ασφαλείας. Ο Φέλμι διαβεβαίωνε ότι θα ανακοίνωνε την ημέρα και την ώρα αποχώρησης των τελευταίων τμημάτων.

Οι γερμανικές προτάσεις σιωπηρά έγιναν δεκτές από ελληνικής πλευράς, ενώ ο Τσώρτσιλ σε λίγες μέρες, ανακοίνωνε: «Ευθύς ως λάβω την είδηση ότι αι Αθήναι εξεκενώθησαν από τον εχθρόν, αι δυνάμεις μου θα εισέλθουν εις την πόλιν».

Η ιστορική ημέρα

Η Πέμπτη 12 Οκτωβρίου ξημέρωσε όπως όλες οι προηγούμενες μέρες. Κανένας δεν μπορούσε να φανταστεί ότι η μέρα της λευτεριάς είχε φθάσει έπειτα από 1.264 μέρες κάτω από τη ναζιστική μπότα. Χαράματα οι λιγοστοί διαβάτες έκπληκτοι έβλεπαν μηχανοκίνητες φάλαγγες Γερμανών να εγκαταλείπουν το ιοστεφές Άστυ και να κατευθύνονται βόρεια. Ένα ερώτημα κρεμόταν από τα χείλη όλων. Φεύγουν οι Γερμανοί; Αλήθεια, φεύγουν;

Στις 8 το πρωί ο στρατηγός Φέλιμ με τον Δήμαρχο Γεωργάτο καταθέτουν στέφανο στο Μνημείο του Αγνώστου Στρατιώτου. Στις 9.15 –ιστορική η ώρα– στην Ακρόπολη υποστέλλεται η σημαία με τον αγκυλωτό σταυρό. Ο Γερμανός στρατιώτης τη διπλώνει, τη βάζει στον ώμο και αποχωρεί βιαστικά.

Από τις 9 άρχισαν να υψώνονται δειλά-δειλά στην αρχή, περισσότερες μετά, ελληνικές σημαίες από τα σπίτια των Αθηναίων. Πολλοί έκαναν το σταυρό τους και με δάκρυα φιλούσαν το εθνικό σύμβολο. Το «Χριστός Ανέστη» και ο Εθνικός Ύμνος ακούγονταν παντού.

Η Αθήνα ζει μέσα σ' ένα όνειρο. Μυριάδες άνθρωποι κατηφορίζουν απ' όλες τις συνοικίες στο κέντρο ενώ ακόμα δεν έχει ολοκληρωθεί η αποχώρηση των κατακτητών. Αγκαλιάζονται, φιλιούνται, κλαίνε, χορεύουν. Αδέλφια, οι τύραννοι φεύγουν. Η μαύρη «νύχτα» πέρασε. Είμαστε ελεύθεροι. Φωνές χαράς έρχονται από παντού. Το μυαλό, όμως, γυρίζει και πίσω. Βλέπει το ξύλινο καρτσάκι με το λείψανο δεμένο πάνω στη σανίδα, τα χέρια σταυρωτά και ένα πρόχειρο σταυρό πάνω στο στήθος. Μνήμες, μνήμες παντού. Χιλιάδες νεκροί. Για πολλούς δεν υπήρχε ούτε καρτσάκι.

Οι καμπάνες χτυπούν. Χαρούμενες κωδωνοκρουσίες όπως στην Ανάσταση. Ο κόσμος ανάβει κεριά και προσκυνά. Λειτουργίες και παρακλήσεις. Κυκλοφορούσε η φήμη ότι από τη Συγγρού θα ανέβαιναν τα πρώτα ελληνικά και συμμαχικά στρατεύματα. Είχαν φθάσει;

Αρκετοί πολεμιστές του 1940-41 με τις στολές τους βγήκανε στους δρόμους. Ο κόσμος τούς σήκωνε στα χέρια. Πόσο περήφανοι νιώθανε!

Όσο περνούσε η ώρα τόσο το πλήθος μεγάλωνε αλαλάζοντας κάθε είδους σύνθημα που ερχόταν στο μυαλό του καθενός, ανάλογα με την πολιτική παράταξη που ανήκε.

Η Ελένη Βλάχου περιγράφει στο ημερολόγιό της «Τέλος!!! Χριστός Ανέστη!»... Το BBC στις 7: «Οι Βούλγαροι θα εγκαταλείψουν εντός 15 ημερών τα ελληνικά εδάφη...». Και ο Μίκης Θεοδωράκης, θυμάται: «Πώς να

περιγράψω το μεθύσι χαράς εκείνης της εποχής; Ανεβίναμε και κατεβίναμε τη Λεωφόρο Συγγρού χορεύοντας και τραγουδώντας. Στο Σύνταγμα γινόταν 24ωρο πανηγύρι. Σκύβαμε και φυλάγαμε την άσφαλο...».

Καταστροφή στον Πειραιά

Τελευταία πράξη καταστροφής των κατακτητών στην πρωτεύουσα ήταν η ανατίναξη των κρηπιδωμάτων του λιμένος και των αποθηκών του Ναυστάθμου παρά τις δραματικές προσπάθειες που κατέβαλε μία Επιτροπή προς τον Γερμανό Φρούραρχο για αποφυγή τους. Στις 5.30 το απόγευμα άρχισαν οι τρομακτικές εκρήξεις στον Πειραιά που εξακολούθησαν μέχρι αργά τη νύχτα. Κόπος και μόχθος γενεών καταστράφηκε.

Ευτυχώς το Εργοστάσιο Ηλεκτρικής Παραγωγής στο Κερατσίνι σώθηκε χάρις στη θαρραλέα ένοπλη επέμβαση των εργατοτεχνιτών του εργοστασίου.

Ο εμφύλιος σπαραγμός

Στις 12 Οκτωβρίου του 1944 οι Γερμανοί έφυγαν από την Αθήνα. Στα δακρυσιμένα από χαρά μάτια πολλών περνούσε φευγαλέα η εικόνα της 27ης Απριλίου του 1941 όταν η σβάστικα υψωνόταν στον ιερό βράχο της Ακρόπολης, προμήνυμα των συμφορών που θα επακολουθούσαν.

Τη 14η έγινε δοξολογία στο Μητροπολιτικό Ναό χοροστατούντος του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Αθηνών αειμνήστου Δαμασκηνού που θα παραμείνει αλησμόνητη σε όσους ευτύχησαν να παραστούν. Βαθύτατη ήταν η ενότητα κλήρου και λαού τις ιστορικές αυτές στιγμές.

Στις 18 Οκτωβρίου φθάνει στην πρωτεύουσα η Κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου. Η Ελλάδα θα απελευθερωθεί στις 3 Νοεμβρίου με εξαίρεση την Κρήτη και τα Δωδεκάνησα στα οποία θα παραμείνουν γερμανικές φρουρές μέχρι το Μάιο του 1945.

Ο Γολγοθάς, όμως, του λαού δεν είχε τελειώσει. Ενάμιση μήνα μετά η Αθήνα θα γινόταν θέατρο μιας αιματηρής ένοπλης αναμέτρησης ανάμεσα στην εαμική αριστερά και τις κυβερνητικές δυνάμεις. Η ξενική κατοχή είχε τελειώσει αλλά θα ακολουθούσε το δράμα του εμφύλιου σπαραγμού. Από τα Δεκεμβριανά στους δρόμους της Αθήνας μέχρι τις μάχες στο Γράμμο και το Βίτσι διαδραματίστηκε μία ελληνική τραγωδία. Έλληνες εναντίον Ελλήνων, αδελφός εναντίον αδελφού. Ο αδελφοκτόνος κύκλος αίματος επρόκειτο να σημαδέψει την Μεταπολεμική Ελλάδα που χρειάστηκαν πολλές δεκαετίες και επώδυνες διαδικασίες ωρίμανσης του λαού για να αφήσει πίσω τα σημάδια αυτού του σπαραγμού.

Η 12η Οκτωβρίου είναι η μέρα που επί 70 χρόνια τιμάται κάθε χρόνο με τελετή στην Ακρόπολη.

* Διευθυντής «N.E.»